

**MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTINING OILA VA JAMOAT
BIRLASHMALARI BILAN O'ZARO ALOQASI**

Ziyodullayeva Jasmina

Samarqand davlat universiteti Kattaqo'rg'on filali.

Pedagogika va tillarni o'qitish fakulteti

Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 3-kurs talabasi

Annotatsiya:

Maktabgacha yoshdagi bolani to'liq tarbiyalash oila, mahalliy jamoatchilik va MTT o'rtasida yaqin hamkorlik sharoitida amalga oshiriladi. Ma'lumki, oila bolalarni ijtimoiylashishi uchun birinchi va eng muhim institutdir. "Ilk qadam" davlat o'quv dasturini amalga oshirishda MTTlarga oila va mahalliy jamoatchiliklar bilan yaqindan hamkorlik qilishi vazifalarini qo'yadi. Ushbu maqolada shu haqda yoritilgan.

Kalit so'zlar: prinsip, do'stona muloqot, dinamiklik, hamkorlik, ochiqlik.

Tarbiyachi va ota-onalarning hamkorligi sheriklarning teng huquqli pozitsiyasini, o'zaro ta'sir qiluvchi tomonlarning individual imkoniyatlari va qobilatlarini hisobga olgan holda hurmat qilishni anglatadi va tarbiyachilar, ota-onalar va jamiyat o'rtasidagi hamkorlikni amalga oshirishning eng muhim usuli buz o'zaro munosabatdir, bunda ota-onalar passiv kuzatuvchi emas, balki faol ishtirokchilar bo'lib, o'quv jarayoni, bolalarni parvarish qilish sifatini oshirish va rivojlantirish bilan bog'liq muammolarni hal qilishda jamoaning to'liq a'zolari sanaladi. Bularning barchasi biz ota-onalar va jamoatchilik bilan ishlashni MTT faoliyatini muvaffaqiyatli tashkil etish va pedagogic faoliyatining muhim sharti sifatida ko'rib chiqishga imkon beradi. V.A.Suxomlinskiy tarbiya va rivojlanish vazifalari bolalar bog'chasi oila bilan aloqani saqlab, uni o'z ishiga jalb qilgan taqdirdagina muvaffaqiyatli hal qilinishi mumkinligini ta'kidlaydi.

MTT bilan oila va jamoatchilikning o'zaro hamkorligini tashkil etish quyidagi asosiy prinsiplarga asoslanadi:

1. Tarbiyachilar va ota-onalar o'rtasidagi do'stona muloqot.

Ushbu prinsip muloqotga ijobiy munosabatni bildiradi va bolalik ta'limi tarbiyachilarning ota-onalar bilan olib boradigan barcha ishlariga asoslanadi. Tarbiyachilar har kun ota-onalar bilan muloqot qilishadi va butun oilaning maktabgacha ta'limga munosabati qanday bo'lishiga bog'liq. Har kuni

tarbiyachilar va ota-onalar o'rtasidagi xayrixohlik aloqasi alohida o'tkaziladigan tadbirdan ko'proq narsani anglatadi.

Ushbu tamoyil muloqotga ijobiy munosabatni nazarda tutadi va tarbiyachilar butun faoliyat davomida ota-onalar bilan ishlashni uchun zamin yaratadi. Tarbiyachilarning ota-onalar kategoriyalari bilan muloqotida talabchan ohang mos emas.

2. Individual yondashuv. Hamkorlikning ushbu prinsipi nafaqat bolalar bilan ishlashda, balki ota-onalar bilan ishlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ota-onalar bilan muloqotda bo'lgan tarbiyachilar vaziyatni, ota-onalar kayfiyatini his qilishlari kerak. Bu yerda tarbiyachilarning ota-onalarga ishonchi, hamdardligi va birgalikda muayyan vaziyatda bolalarga qanday yordam berishni o'ylash qobiliyati va pedagogik qobiliyati muhim ahamiyatga ega.

3. Murabbiylik emas, hamkorlik. Aksariyat zamonaviy onalar va otalar ziyoli, bilimli va albatta, o'z farzandlarini qanday tarbiyalash kerakligini yaxshi bilishadi. Shuning uchun bugungi kunda pedagogik bilimlarni o'rgatish va oddiy targ'ib qilish pozitsiyasi ijobiy natijalarga olib kelishi mumkin emas. Og'ir pedagogik vaziyatlarda oila o'zaro yordam va qo'llab-quvvatlash muhitini yaratish, oilaviy muammolarni tushunish va yechimini topishda MTT jamoasining oila muammolarini hal qilishda samimiy yordam bermoqchi ekanligini e'tirof qilishi kerak.

4. Dinamiklik. MTT bugungi kunda oddiy faoliyat ko'rsatish rejimida emas, balki rivojlanish rejimida bo'lishi kerak, mobil tizim bo'lishi, ota-onalarning ijtimoi tarkibidagi o'zlashtirishlarga, ularning ta'limi ehtiyojlariga va ta'limga bo'lgan talablariga tezda javob berishi kerak. Shundan kelib chiqqan holda MTTning oila bilan ishlash shakli va yo'nalishlariga o'zgarishi kerak.

5. Ochiqlik. MTTning oila uchun ochiqligi – har bir ota-onaga uning bolasi qanday yashayotganini va rivojlanishini bilish va ko'rish imkoniyatini yaratib berishdan iboratdir. Bu muammoli vaziyatlarning paydo bo'lishining oldini olishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, tarbiyachilar va ota-onalar o'rtasida shaxsiy aloqalarni o'rnatish, har kun ota-onalarga bolaning kunni qanday o'tkazganligi, nimani o'rganganligi, qanday yutuqlarga erishganligi haqida ma'lumot berib borish kerak. Shuning asosida ota-onalarning psixologik

qobiliyatini qo'llab quvvatlash zamonaviy davrning eng dolzarb vazifasiga aylanadi.

Ota-onalar va tarbiyachilarning birgalikdagi faoliyati bizga bolalarni tarbiyalashda mavjud muammolarni birgalikda aniqlash va ularni hal qilish imkonini beraadi. Bunday hamkorlik quyidagi jihatlarga yordam beradi:

- ❖ ikkala tomonning ta'lim olish imkoniyatlarini o'rganish;
- ❖ yutuqlar va muammolarni tarbiyachi bilan birgalikda aniqlash (bolaning rivojlanish xaritasi ma'lumotlari asosida);
- ❖ o'qitish, ta'lim va rivojlanishning dolzarb muammolari nuqtai nazaridan bolalar va kattalarning birgalikdagi loyihaviy faoliyati.

Yuqoridagi hamkorlik yondashuvlaridan kelib chiqqan holda, MTTlari oilalar va mahalliy jamoatchilik bilan birgalikda MTTning maqsad va vazifalarini belgilaydi.

Ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish jarayoni bolalarga ijtimoiy xulq-atvor qoidalari va me'yorlarini o'rgatish, kattalardan kerakli xulq-atvorni modellashtirish, o'yinlar, hamkorlik loyihalari va ijtimoiy tadbirlar orqali ijtimoiy ko'nikmalarni mashq qilish imkoniyatini yaratish, kerakli xatti-harakatlarni qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirishni o'z ichiga oladi. Shuni yodda tutish kerakki, ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish individual jarayon bo'lib, har bir bola bu yo'nalishda o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda rivojlanishi mumkin. Ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yondashuv individual bo'lishi va har bir bolaning ehtiyojlariga qaratilgan bo'lishi kerak. Bolalarning individual ehtiyojlarini qo'llab-quvvatlash - bu har bir bolaning o'ziga xos xususiyatlari, qobiliyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda o'rganish, rivojlantirish va tarbiyalashga individual yondashuvni ta'minlash jarayonidir. Bu har bir bolaning o'z imkoniyatlarini maksimal darajada oshirishi, ta'lim va hayotda optimal natijalarga erishish uchun sharoit yaratishni o'z ichiga oladi.

Oilada shaxsni axloqiy shakllantirish bolaning tug'ilishidan boshlanadi. U ko'pgina omillar ta'sirida tarkib topadi. Bu omillar oilaviy munosabatlar xarakteri, ota-onalarning namunasi, ulardagi umumta'lim darajasi, umummadaniy saviyasi hamda ularning pedagogik madaniyati va oilaviy hayotning tashkil etilishidan iborat. Bu omillar oilada bolani axloqiy tarbiyalashning mazmunini tashkil etadi va ular bir qator pedagogik xususiyatlarni o'z ichiga oladi. Bular quyidagilardan iborat:

Ayrim oilalarda bolalarning tarbiyasi faqat onalar zimmasida, ota esa bu ishda o'zlarini chetga oladilar. Go'yo farzandlarini bog'cha, maktab tarbiyalab berishlari shart. Tarixiy tajriba shundan dalolat beradiki, qadimdan o'g'il bolalar tarbiyasi bilan otalar, qiz bola tarbiyasi bilan onalar shug'ullanganlar, ammo ular asosan erkaklar nazoratida bo'lgan.

❖ ota-onalar bolalarga birdek munosabatda bo'lishlari, bir xil mehribon va g'amxo'r, talabchan va qattiqqo'l bo'lsalar bolalar hayoti butun va mukammal bo'ladi. Biri talab qilganda, ikkinchisi yonini olsa tarbiya buziladi. Bolalariga haddan tashqari mehribonchilik qilayotgan ota-onalar ularni hurmat qilishdan oldin, o'zlarini ham hurmat qilishni o'rgatishlari zarur.

❖ ko'pgina ota-onalar bolalarini tarbiyalash borasida o'z vazifalari va burchlarini to'la his qilmaydilar. Boshqacharoq aytganda ularda pedagogik tayyorgarlik yetishmaydi. Zotan oilaviy tarbiya, avvalo, ota-onalarning o'zlarini o'zlari tarbiyalash demakdir. Chunki bola ayni paytda ta'sir obyekti va subyektidir. Biroq ota-ona bola ana shunday obyekt ekanligini sezmasligi uchun harakat qilishi kerak. Ammo barcha ota-onalar ham buni tushunib yeta olmaydilar.

❖ oila hayotini to'g'ri tashkil qilish, oilada sog'lom axloqiy muhitni yaratish lozim. Bu ishda hech qanday mayda-chuydalar bo'lmasligi kerak. Har bir narsa bolaga ta'sir qiladi. Ana shu ta'sir natijasida salbiy yoki ijobiy odatlar, turlicha xulq-atvorlar paydo bo'ladi. Ota-onalarning har bir xatti-harakatini bolalar kuzatib turadi.

Tarbiyachilarning maslahatlarini e'tiborsiz qoldiradigan ota-onalar toifasi ham uchraydi. Ba'zi ota-onalar, ularning vazifasi faqat bolaning kiyinishini ta'minlashdir deb hisoblashadi. Ota-onalarning pedagogik faoliyat sohasiga jalb etilishi, ularning ta'limiy o'yin faoliyati jarayoniga qiziqishi o'z bolasi uchun juda muhimdir. Xo'sh, qanday qilib tarbiyachi ota-onalarning ta'limiy o'yin faoliyati jarayoniga ko'proq jalb etilishi va faolligiga hissa qo'shishi mumkin? Bolalarimizning yuqori sifatli ta'lim olishiga, ota-onalarning ehtiyojlari va bolalarning manfaatlarini to'liq qondirishga, bola uchun yagona ta'lim makonini yaratishga faqat erta bolalikdan vasiylik va oila o'rtasidagi o'zaro hamkorlikning yangi tizimini ishlab chiqqan holdagina erishish mumkin. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun o'zaro hamkorlik qilish jarayonining inkor qilib bo'lmaydigan afzalliklari ko'p. Bu tarbiyachilar va ota-onalarning bolalarni tarbiyalashda birgalikda ishlashga bo'lgan ijobiy qarashidir. Ota-onalar maktabgacha ta'lim tashkilotlari har doim pedagogik muammolarni hal qilishda

yordam berishiga va shu bilan birga ularga hech qanday zarar yetkazmasligiga amin dirlar, chunki ular oila nuqtai nazarini va bola bilan o‘zaro munosabat bo‘yicha takliflarni hisobga oladilar. Tarbiyachilar, o‘z navbatida, pedagogik muammolarni hal qilishda ota-onalarning istaklarini inobatga oladilar. Bu yerda bolalar asosiy manfaatdor taraf hisoblanadi.

Bu bolaning shaxsiy xususiyatlarini inobatga olishni taqozo etadi, tarbiyachi esa oila bilan doimiy aloqada bo‘lib, o‘z tarbiyalanuvchisining o‘ziga xos xususiyatlari va odatlarini biladi va faoliyatida ularni hisobga oladi, bu esa o‘z navbatida pedagogik jarayonning samaradorligini oshirishga omil bo‘ladi.

Ota-onalar mustaqil ravishda maktabgacha yoshda bolaning rivojlanishi va tarbiyasida zarur deb hisoblagan yo‘nalishni tanlaydilar va shakllantiradilar, shuning uchun ota-onalar bolani tarbiyalash uchun javobgarlikni o‘z zimmlariga oladilar. Bu oilaviy aloqalarni emotsional mustahkamlash, umumiy qiziqishlar va birgalikda biror bir faoliyatni olib borish deganidir. Bu oilada va maktabgacha ta‘lim tashkilotida bolalarni yagona dastur asosida tarbiyalash va ularni rivojlantirish uchun imkoniyatdir. Bu oilaning turi, oilaning turmush tarzi va oilaviy munosabatlarni inobatga olish imkoniyatini yaratadi, avval ota-onalar bilan ishlashning an‘anaviy shakllarida buni amalga oshirish imkoniyati mavjud emas edi. Tarbiyachi bolalarning oila turini aniqlagandan so‘ng, ota-onalar bilan o‘zaro ishlashning muvaffaqiyatli shaklini tanlashi mumkin. Tarbiyachi va ota-onalarning hamkorligi sheriklarning teng huquqli pozitsiyasini, o‘zaro ta‘sir qiluvchi tomonlarning individual imkoniyatlari va qobiliyatlarini hisobga olgan holda hurmat qilishni anglatadi va tarbiyachilar, ota-onalar va jamiyat o‘rtasidagi hamkorlikni amalga oshirishning eng muhim usuli bu o‘zaro munosabatdir, bunda ota-onalar passiv kuzatuvchi emas, balki faol ishtirokchilar bo‘lib, o‘quv jarayoni, bolalarni parvarish qilish sifatini oshirish va rivojlantirish bilan bog‘liq muammolarni hal qilishda jamoaning to‘liq a‘zolari sanaladi. Bularning barchasi biz ota-onalar va jamoatchilik bilan ishlashni maktabgacha ta‘lim tashkiloti faoliyatini muvaffaqiyatli tashkil etish va pedagogik faoliyatining muhim sharti sifatida ko‘rib chiqishga imkon beradi.

V.A.Suxomlinskiy tarbiya va rivojlanish vazifalari maktabgacha ta‘lim tashkiloti oila bilan aloqani saqlab, uni o‘z ishiga jalb qilgan taqdirdagina muvaffaqiyatli hal qilinishi mumkinligini ta‘kidlaydi. Oila va yosh bolalarni parvarishlashning maktabgacha yoshdagi bolalar shaxsi rivojlanishiga ta‘siri prinsipial ravishda pedagoglar, jamoat tashkilotlari va oilalarning birgalikdagi faoliyati orqali amalga oshiriladi, bunda tarbiya bilan shug‘ullanuvchi barcha shaxslar,

tashkilotlar, jamoat tashkilotlari birgalikda harakat qilishlari, kelishilgan talablarni bir-birlariga ko'rsatishi, bir-birlariga yordam berishi, pedagogik ta'sirni to'ldirish va kuchaytirishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Qurbonova M. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida oilaviy va jamoatchilik bilan hamkorlik aloqalarini o'rnatish. Toshkent: Maorif va ilmiy qo'llanma. 2019
2. Nazarov Sh. Maktabgacha ta'limda oilaviy va jamoatchilik bilan hamkorlik aloqalarini o'rnatishning asosiy ahamiyati. Toshkent: Fan. 2016
3. "Oilalar va mahalliy jamoatchilik bilan hamkorlik" metodik qo'llanma 1-nashr. 2020-yil
4. Ismoilov I. Maktablarda yoshlar masalalarini hal etishda oilaviy axloqiyat tarbiyasi roli. Toshkent: Toshkent davlat pedagogika universiteti. 2018
5. O'tkurov Sh. Oilaviy va jamoatchilik aloqalarini maktabgacha ta'limda o'rnatish. Toshkent: Uzbekiston Milliy bibliotekasi. 2017